

NEDERLANDS ALS VREEMDE VOERTAAL TEN GELEIDE

Toen hij de grens overschreed werden alle gesproken en geschreven woorden voor hem onbegrijpelijk. In het begin probeerde hij te raden wat ze betekenden. Het merendeel van de woorden die tot hem gericht werden, waren instructies of bevelen. Als hij verkeerd raadde, kreeg hij moeilijkheden. Zo leerde hij dat hij beter niet kon raden. Hij leerde twintig woorden van de nieuwe taal. Maar tot zijn aanvankelijke verbazing veranderde hun betekenis, zodra hij ze uitsprak.

(J. Berger & J. Mohr *Een zevende man; het verhaal van een gastarbeider* Amsterdam, Van Gennep, 1975.)

Een redelijk welvarend boer met dertig bunder land zou tot de bedelstaf worden gebracht indien hij zijn land zou moeten delen met een tiental collega's. Een fabrikant met een goed lopende fabriek kan tientallen mensen werk geven op één honderdste van de grond die een boer nodig heeft voor zijn bestaan. Een concentratie van fabrieken en mijnen aan mondingen van rivieren, op kruispunten van (vaar)wegen of in de nabijheid van grondstoffen heeft daarom altijd verhuizingen van hele bevolkingsgroepen tot gevolg gehad.

Zo liep in de negentiende eeuw het verarmde Nederlandse platteland leeg naar de steden (de ontvolking gaat trouwens nog *steeds* door). De Amsterdammers bijvoorbeeld die rond de eeuwwisseling De Pijp of de Indische Buurt bewoonden, hadden bijna allemaal hun jeugd gesleten op het platteland van Dik Trom. De kleinkinderen van deze oorspronkelijke gastarbeiders zijn gewoon Amsterdammers, al dan niet uit 'achterstand'-milieus.

Toen na de Eerste Wereldoorlog in Belgisch Limburg de mijnen voor ontginning werden opengesteld, steeg in die provincie het aantal buitenlanders van 3,5 naar 22 duizend binnen tien jaar tijd. Het waren toen voornamelijk Polen en Zuideuropeanen die bijna 7 procent van de bevolking uitmaakten. Nu is dat in Belgisch Limburg 9,93 procent en gezien de leeftijdsopbouw van deze groep is het percentage anders-talige leerlingen veel meer dan 9,93 procent van het aantal schoolgaande kinderen.¹

Pas de laatste tien jaar worden er stichtingen in het leven geroepen en worden verenigingen opgericht die zich bezig willen houden met het welzijn van de buitenlandse werknemers en hun gezinnen. Deze groeiende belangstelling is te verklaren uit de massale toename van de immigratie als gevolg van de naoorlogse hoogconjunctuur. De immigranten hebben de laagste maatschappelijke status, doen het minst aantrekkelijke werk en verkeren doorgaans in de slechtste materiële omstandigheden. Zij hebben geen stemrecht. Zij spreken de taal van

hun werkgevers niet of slecht. Op de scholen blijven hun kinderen ver achter in leerprestaties bij de Nederlandstalige leeftijdsgenootjes.

Dit themanummer gaat over de problemen van anderstalige leerlingen. Het bestaat uit drie delen: drie theoretische artikelen, vier verslagen uit de praktijk en tenslotte twee boekbesprekingen plus documentatie. We hebben het bewust beperkt tot taalproblemen² en we hebben ons afgevraagd: hoe kun je anderstalige leerlingen *Nederlands als vreemde voertaal* op zo goed mogelijke wijze leren?

Want de tijd dat de scholen in de lage landen bevolkt werden door alleen Nederlandstalige leerlingen is voorbij en de tijd dat het onderwijs in het Nederlands derhalve *moedertaalonderwijs* was, is verleden. De vraag *hoe* geef je Nederlands als vreemde voertaal, moet voorafgegaan worden door de vraag: *waarom* geef je Nederlands?

Alphons Kloosterman stelt deze vraag in het eerste artikel en wijst een compensatie-aanpak af. Hij wil dat het onderwijs als systeem zichzelf ter discussie stelt, veranderbaar wordt, zodat niet de anderstalige leerlingen zich moeten aanpassen aan het Nederlands onderwijssysteem. Het systeem moet zich aanpassen aan deze groep leerlingen, opdat het onderwijs aan hen emancipatorisch kan zijn. Hij bepleit onderwijs in de eigen voertaal en op organisatorisch en beleidsniveau een eigen AdviesCommissie LeerplanOntwikkeling (ACLO) en aandacht voor anderstalige leerlingen binnen de opleidingen voor onderwijzend personeel (KLOS, PA en NLO). Zijn uitgangspunten zijn het kader waarbinnen de andere artikelen gelezen dienen te worden.

Het tweede artikel, van Trudy Pestana, behandelt de didactiek van het onderwijs in een vreemde voertaal voor 4-12-jarigen. Zij behandelt een aantal ingeroeste (voor)oordelen over dit leerproces onder het motto 'talenknoebels bestaan niet'.

Henny van Egmond sluit de theorieartikelen af met hetzelfde onderwerp, maar dan voor 12-16-jarigen.

Bij de praktijkverslagen vindt u een artikel over het kleuteronderwijs (Annie Eikelenboom e.a.), twee artikelen over het basisonderwijs (Frank Bulthuis en Eline Buntsma) en een artikel over het voortgezet onderwijs (Ibo: Koosje Boulogne). In de praktijkverslagen vindt u een enkele keer mededelingen die in strijd zijn met wat in de theorieartikelen is beweerd. Dat hebben we dan zoveel mogelijk aangegeven; schrappen leek ons oneerlijk en overbodig.

De schrijvers van het praktijkdeel werken in zeer verschillende organisatievormen. Annie Eikelenboom werkt als teamlid van een zogenaamde vliegende brigade. Zij en haar collega's bezoeken elke dag enkele scholen en werken daar in een kamertje apart met een groepje andersstalige leerlingen. Eline Buntsma is ook een vliegende brigadeuse, maar dan op haar eentje, omdat zij in Geldrop tot nog toe de enige extra

leerkracht is. Koosje Boulogne werkt in een ISK (Internationale SchakelKlas), een soort brugjaar ter voorbereiding op het voortgezet onderwijs ten behoeve van alle andere dan Nederlandstalige leerlingen. Frank Bulthuis werkt aan een school waar zoveel Turkse leerlingen zijn, dat ze met gespecialiseerde opvangklassen kunnen werken. In het documentatiedeel vindt u twee boekbesprekingen en adressen en gegevens ter verdere informatie.

En zo willen we binnen de VON dit probleemveld aan de orde stellen en de discussie openen. Er is verwantschap met de problematiek 'moedertaalonderwijs en toch geen Nederlands' waar het immers gaat om de voertaal binnen het onderwijs.

Nederlands als vreemde voertaal (ook buiten het onderwijs) roept echter nog tal van andere vragen op die direct te maken hebben met de maatschappelijke werkelijkheid om ons heen.

Want er ontstaat een nieuw proletariaat; het is er al.

Wordt het door ons en ons onderwijssysteem bevestigd en vastgehouden in zijn ondergeschikte positie of kan het geholpen worden in een bevrijding die moet leiden tot ontplooiing van de eigen identiteit en maatschappelijke erkenning?

Voorlopig zijn we daar – in 1978 – uiterst somber over.

*Namens de redactie en de auteurs,
Herman Meddens, samensteller van dit nummer*

Noten

- 1 Cijfers opgekregen van de Provinciale Dienst voor Onthaal van Gastarbeiders te Hasselt.
- 2 We vreesden anders te vaag en te utopisch te blijven.